

Siveellisyyden sipulia kuorimassa

■ JUHA JÄRVELÄ

Siveellisyydestä seksuaalisuuteen. Poliittisen käsitteen historia.

Toimittaneet Tuija Pulkkinen ja Antu Sorainen. Historiallinen arkisto 133, SKS 2011.

Sana ”siveellisyys” ei nykyään tuo mieleen mitään uudistusmielistä tai tulevaisuuteen suuntautuvaa. Tuija Pulkkinen ja Antu Soraisen toimittama artikkelikokoelma kuitenkin osoittaa, että näin ei ole aina Suomessa ollut. Vaikka toimittajien mukaan siveellisyys on koko historian ajan liittynyt sukupuolen järjestämiseen, niin sen kaventuminen merkitsemään vain seksuaalisuutta on historiallinen prosessi. Sen tutkiminen on perusteltua jo siksi, että käsitteellä oli aikanaan merkittävää poliittista voimaa. Teoksen nimestä huolimatta kannattaa huomata sen käsittelevän juuri siveellisyys-käsitteen käyttöä Suomessa ja suurelta osin nimenomaan suomenkielessä. Samanluonteisena käsite esiintyy myös saksassa ja ruotsissa, mutta ei englanninkielisessä maailmassa.

Kokoelma johdattelee siveellisyyksikäsitteilyn muutosta sen snellmanilaisesta sisällöstä nykypäivään. Toimittajat näkevät kolme semanttista kenttää, joissa käsite on liikkunut ajan kuluessa. Näihin kuuluu seksuaalisuus, joka näkyy esimerkiksi puheena sukupuolisiveellisyydestä. Toinen kenttä on luonteen tai käyttäytymistapojen moraalisuus, joka liittyy filosofiasa etiikan alaan. Kolmas kenttä sisältää käsitteen poliittisen roolin, on puhuttu esimerkiksi ”siveellisestä vapaudesta”, joka sisältää

ajatuksen tietoisesta ja yksilöllisestä päätöksenteosta.

Teos on selkeästi artikkelikokoelma lajityypin vahvuuksineen ja heikkouksineen. Toimittajat puhuvat ajoittain hiukan epäselvästi artikkeleista kirjan lukuina tai jopa kappaleina, joka tuntuu turhalta yritykseltä piilottaa kirjan luonnetta artikkelikokoelmana. Tarpeetonta se on myös siksi, että siveellisyyksikäsite sinänsä liittyy teoksen yhdeksi kokonaisuudeksi. Artikkelimuodon selvänä etuna on, että teoksen artikkelit soveltuvat luettavaksi myös kirjan kokonaisuudesta irrallaan. Tätä tukee usean artikkelin alussa oleva johdanto käsitteen historiaan, joka teoksen alusta loppuun lukevasta tuntuu toistolta.

Suomalaiseen poliittiseen keskusteluun siveellisyys-käsitteen toi J. V. Snellman. Tuija Pulkkinen osoittaa siveellisyyden olleen Snellmanin tietoista osanottoa oman kulttuurin arvomaailman muutokseen, jota toteutettiin osallistamalla poliittiseen elämään. Siveellinen moraalijohde myös päättää itse teoistaan omaantuntoonsa nojaten, eikä tapoja seuraten. Valtiolinen siveellinen toiminta oli kuitenkin Snellmanin ajattelussa varattu vain miehille.

Merkittävä ero tieteellisessä keskustelussa tapahtui kun siirryttiin saksalaisesta idealismista anglosaksiseen empirismiin. Jälkimmäistä edustanut Edward Westmarck pyrki korvaamaan normatiivisen etiikan empiirisellä moraalintutkimuksella. Tieteen tehtävänä ei ollut selvittää, mikä on oikein, vaan mitä on kulloinkin pidetty oikeana. Pulkkinen nostaa esiin, että Westmarck käytti empirismiansa poliittisesti ja jakoi Snellmanin tavoin käsitteilyn, et-

tä 1800-luvun sukupuolijärjestelmä ja avioliittokäsitys olisivat ylihistoriallisia ja muuttumattomia. Westermarckin ”tieteelliseen havainnointiin” perustuvan metodin kohdalla tämä on kuitenkin vaikeampi huomata kuin Snellmanin edustaman saksalaisen idealismin.

Antu Sorainen käsittelee artikkelissaan käsitteen muutoksia rikos oikeustieteellisessä keskustelussa. Lakitekstissä muutokset ovat olleet hitaita ja esimerkiksi seksuaalisuus tuli sanana käyttöön vasta 1950-luvulla. Siveellisyys pääsi kuitenkin vielä vuonna 1971 rikoslain uudistuksessa otsikkoon asti. Yleisesti uudistuksessa oli ajatuksena moraalikäsitteistä vapaa yksilönsuoja, jonka yhteydessä todettiin, ettei rikoslainsäädäntö toimi seksuaalimoraalin ylläpitäjänä. Ajatus yhteisestä seksuaalimoraalista, jota olisi syytä ylläpitää, kuitenkin säilyi.

Tietynä heikkoutena voi pitää, että Sorainen neljäkymmensivuisen artikkelinsa alussa ja lopussa kritisoi muutamalla lauseella Ulla Karttusen *Neitsythuorakirkko*-teoksen oikeuskäsittelyä ja siihen liittyviä lakeja. Kohta jää muuten perusteellisessa artikkelissa tarpeettomaksi ja epätarkaksi heitoksi, josta on vaikea ymmärtää, mitä kirjoittaja tarkoittaa.

Kokoelmasta erottuvat erityisesti Harri Kalhan ja Maija Urposen artikkelit, joissa käsitteen käyttö avautuu havainnollisten esimerkkien kautta. Kalha käsittelee artikkelissaan kahta jo aiemmassa tuotannossaan pohtimaansa taidekeskustelua, jotka käsittelevät Magnus Enckellin teosta *Herääminen* ja Ville Vallgrenin *Havis Amanda* -patsasta. Kalha esittää jälkimmäisen teoksen kohdalla äärimmäisen mielenkiintoisen kysymyksen. Kun naisasianai-

set kritisoivat teosta siveellisuuden käsitteillä, kyseessä oli ehkä jonkinlainen korvike sukupuolikriittiselle ajattelutavalle, jolle ei ollut vielä tässä vaiheessa kieltä. Siveellisyydestä puhuttiin, koska ei ollut vielä sanoja, kuten seksismi tai soviniismi, joilla olisi voinut kritisoida kaksinaismoraalia ja vallitsevaa sukupuolitunutta kulttuuria.

Maija Urponen osoittaa konkreettisesti, kuinka käsite oli muuttunut vanhahtavaksi jo 1950-luvulla. Helsingin olympialaisten aikana Suomen Naisten Kansallisiiton Siveelliskomitea ei juurikaan pitänyt nimeään esillä toteuttaessaan laajan nuorille naisille suunnatun valistuskampanjan. Se varoitti naisia varomattomasta seksuaalikäyttäytymisestä suurtapahtuman poikkeusoloissa. Kampanjassa naisten siveellisyys käsitettiin olennaiseksi osaksi maan ja sen kansan kunniaa. Miehiä ohjannut Suomen Kansan Ryhtiliike sen sijaan kohdisti huomionsa miesten alkoholin käyttöön. Pelot ulkomaalaisille kisavieraille näkyvästä väärästä Suomi-kuvasta olivat vahvasti sukupuolituneita.

Historiantutkijan kannalta on mielenkiintoista kuinka teoksessa käsitellään sekä klassikkotekstien, esimerkiksi Snellmanin, sisältämiä ”oikeita merkityksiä” että sitä, kuinka tekstejä ymmärrettiin ja käytettiin aikanaan. Historiantutkimuksen kannalta jälkimmäinen tuntuu mielenkiintoisemmalta, koska juuri se on vaikuttanut ajatuksiin ja ihmisten toimintaan. Esimerkiksi fenomaanisessa liikkeessä Snellmania luettiin niin, että siveellisuuden käsitettiin koostuvan konservatiivisista ja kristillisistä arvoista.

Käsittehistoriallisissa teoksessa jää pohdittavaksi nykykielen käsitteiden käyttö puhuttaessa men-

neisyydestä. Sorainen tekee hyvän ja selkeän ratkaisun ilmoittaessaan käyttävänsä tekstissä nykytermejä. Aikalaistermeihin viitattaessa hän esittää ne kursivoituna tai lainausmerkeissä. Periaatteen olisi voinut ottaa käyttöön koko teoksessa. Yleisesti siinä kuitenkin puhutaan melko samoin käsittein, vaikka kirjoittajat ovat eri tieteenaloilta. Kokonaisuudessaan teos tarjoaa mielenkiintoisen esimerkin, kuinka muutokset yhdessä käsitteessä kertovat muutoksista ajatuksissa ja jopa ajattelutavoissa.

Kirjoittaja on tohtorikoulutettava Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitoksella.